

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

Tractatus VIII. De Conscientiae scrupulosae remedijs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

233
TRACTATUS VIII.
DE CONSCIENTIÆ SCRVPVLOSÆ.

REMEDII S.

Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritûs & tempestate. *Psal. 54. v. 9.*

Quomodo agendum sit contra scrupulos, & que eorum sint remedia.

PROOEMIUM.

Xpōstis utcumque causis, è quibus suam scrupuli trahunt originem, explicatisque indiciis quæ morbum hunc animi manifestè patefaciant; istud nunc agendum est, quod in accurandis corporibus solent medici, nimirum ut ad remedia tam molesto morbo conquirenda, ægræ menti sagaciter applicanda accingamur. Et quidem ad duo præcipuè video Medicos animum attendere. Primò præscribunt ægro, quid in ipsâ morbi molestiâ constituto obseruandum sit, quibus abstinendum sit cibus, quæ victui moderatio sit adhibenda, ne morbus viresumat, atque ex intempestiuo alimento crudius ingrauescat. Tum verò cum subtractâ mali materiâ, succisa est morbi vis; medicamina adhibent, quibus & ipsa morbi causa penitus detrahatur, ut sic demum integra stabilisque affecto corpori stet valetudo. Hæc prorsus à me erit obseruanda methodus. Et primò quidem dicendum est, quid agendum sit homini scrupulorum angoribus reipsâ æstuanti, & quâ ratione iis, ne malum serpat longius, sit obuiandum. Deinde scrupulorum causis manum admovebimus, eaque ex Theologorum Ascetarumque

tarumque communi consensu & præscripto dabimus medicamina, quæ si senio adhibeantur, sine ullo dubio vim intolerabilis morbi admodum infringent, & fortassis etiam, Dei aspirante gratiâ, radicem ipsam penitus tollent.

S. I.

Quisquis à scrupulis curari vult, ante omnia sibi persuadeat nullam in scrupulis esse sanctitatem: deinde se eo morbo laborare.

Dua difficultates in curanda scrupulis occurrentes proponuntur.

Operæ pretium, imò & necessarium fuit, importuni morbi tum causas & originem, tum etiam indicia diagnostica exponere. Hæc quidem, ut facile coniciat, an ægitudine illâ correptus sit: illa verò, ut morbi malitiâ ex causæ peruersitate rite perceptâ, tantò libentius de remediis sermones sibi exhiberi patiatur, eaque malo adhibeat etiam auidius. Istud enim video, duplici ex capite plerumque fieri, ut tanta in hoc morbo curando inueniatur difficultas. Primò quidem, quod eo se tactum esse, nemo facile fateatur. Secundò quod etiam ii, qui correptos sese hæc ægitudine sentiunt, sæpe sibi persuadeant, adeo nullum ei malum subesse, ut ex aduerso existiment, scrupulos præcipuæ cuiusdam sanctitatis esse indicia, aut saltem ad eam consequendam egregia adminicula: denique esse tenerioris cuiusdam & ad virtutem inflexæ Conscientiæ incitamenta & stimulos, quibus ad altioris innocentiorisque vitæ studia impensius vrgeantur.

In scrupulo passim nullus est virtutis adminicula.

Insignem enimvero errorem, astutamque Dæmonis fallaciam! non satis ei erat homines probos artibus suis intricare, nisi & specie sanctitatis, virtutisque exercendæ fucò, turpiter deciperet. Quasi verò probis esse non daretur, nisi anxii & de Conscientiæ innocentiam scrupulosè timidis, imprudenterque sollicitis. Hoc enimvero est perfectionis viam decurrere, anxium semper esse de viâ, & ad singula quæ occurrunt, hæcere mentem percussâ misereque artonitâ. Certè numquam se magis iter suum promouisse fatetur Dauid, quàm cum soluto animo, apertoque ut ait corde, viam cui insistebat alacer decurreret. Currebat inquam,

Psal. 118.
v. 32.

inquam, non ibat lento passu, uti de sese fateretur, animo & bonâ spe plenus; *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum*; currit dilatato corde Sanctus David; ubi misera illæ contractæque animæ, corde angoribus oppresso, ad singula cespitant; præterquam quod præ timore panico, vix spiritum anhelum ducant. Quid ergo? an mihi persuaserint, sanctitatem rem esse tetricam, plenamque fastidii? An teneram non credunt esse Conscientiam, nisi quæ ad vanas mali umbras illicò exæstuet, & quodammodo suffocetur? verum hoc deinde fufius disceptabimus.

Aliud est
Conscientia
tenera a-
liud scrupu-
losa.

Psal. 118.
v. 165.

Illud mihi nunc sufficit, teste Dauide, teneram Conscientiam pace frui liquidissimâ; quam cum scrupulosis deesse conspiciam, illicò mihi manifestum fit, longè inter se dissidere teneram Conscientiam & scrupulosam. En Davidis, à me dicta confirmantis apertissimum testimonium. *Pax multa diligentibus legem tuam; & non est illis scandalum.* siue uti legit Agellius, *& non est illis scrupulus.* Perinde autem est, ut Propheta mentem intelligas, seu scrupulum legas seu scandalum. Si enim scandalum est saxum aliquod, in quod si impingas, ruinæ aut lapsûs eunti datur occasio; scrupulus sanè est lapillus aut scrutum exiguum, quod attritu suo euntem grauius impedit & defatigat. Utrumque viatori officit, viamque aut retardat, aut etiam penitus intercludit. At verò inquit David, diligentibus legem Dei, pacata sunt omnia, & non est illis neque scandalum neque scrupulus. Id est, quantum ego quidem intelligo, quisquis animo forti & generoso, fide bonâ, & mente imperterritâ legem Dei diligit, seu viam mandatorum Dei ingreditur & dilatato corde transcurrit; is profectò neque ad scandala cespitat, neque ob scrupulos vacillat aut pedem retrahit; plana ei sunt omnia & expedita.

3.

Quod si autem per imprudentiam in saxum aliquod aut scrutum fortè occurrens pedem impegit, vnde leuis aliqua exorta sit cespitatio; leuem, inquam, ut clarè loquar, errorem si commiserit; non tamen turbatur magnopere, nec quidquam in rebus peragendis intermittit. Scit enim quid sibi eo in euentu agendum sit, agit autem id quod viatores solent strenui. Hi certè dum itineri insistunt indefesse, gressum pro viribus agglomerant; & si saxum aliquod in viâ occurrerit, aut stipes terrâ malè tectus; non illic hærent donec manibus offendiculum amoverint:

Aliiter viri
perfecti er-
rores par-
uos conse-
derant alio-
ter scrupu-
losi.

uetint: quid enim est h. sc. immorari, nisi & tempus & operam perdere de nihilo? Itaque si altior lapis aut irutex fuerit, pedem eleuant, aut transilunt. Quod si autem casu pedem impegerint, non illico viam relegunt, vti quidam per supersticiosam vanamue vt vocant obseruantiam eo in euentu actitare sunt soliti; vt si forte titubauerint, pedem retrahant; viamque remeriantur donec lapidem, in quem impegere, transeant innoxii: ridicula hæc sunt anuum deliramenta. Viatores enim strenui, etiamsi forte cespitarint, quasi si nihil euenisset sinistri, inceprum iter imperterrite, cautè tamen prosequuntur. Et de his rectè dici potest istud Davidicum *Ambulant in latitudine cordis*, neque exigua quæ passim occurrunt viatoribus impedimenta, ipsis offensiculo sunt, *non enim est illis scandalum aut scrupulus*. Et ita quidem agunt teneræ, sed fortes Conscientiæ. At verò scrupulosæ illæ contractæque animæ, iter virtutis legunt ad instar timidi imbellisque viatoris, qui nollet sese viæ committere, nisi quæ & à sordibus minimisque etiam scrutis & silicibus profus foret expurgata; quinimo & cylindro ita contrita & complanata, quasi si area esset cui mox linum agricolæ manu inferendum foret. Quis eiusmodi homines non rideat? timent omnia, etiam tutissima. Et quia saxa timent & silices ne forte in se assurgant, vbiq; sese saxa putant conspicerè, & minimam etiam glebam, silicem arbitrantur; neque pedem præ meru promouerint. Profus hic est scrupulosorum genius. Omnia ipsis sunt offensiculo, sacra perinde ac profana; semper sese aut in crimen prolapsos, aut certè prolapsuros existimant. Itaque veluti supersticiosi viatores, iter relegunt: orationem, inquam, si forte leuis cogitatio mentem distraxerit, repetunt; neque semel dumtaxat, sed decies imò & centies; & sic non tempus tantum perdunt, sed quod perus est cerebrum. Denique prout timor auget omnia, ex leui paleâ trabem sibi insanè fingunt, & montem construunt ex atomo.

Probat
quod in
scrupulis
nulla sit
sanctitas.

Istud nunc eiusmodi homines amicè interrogatos volo, an isthæc acta agere sapientis animi sit & sani cerebri, an verò insipientis capitis & ceriti? Hoc verò si sit, istud rursus peto; an in rerum naturâ virtus detur quæ verè sit insipiens, & stultis nixa phantasmatis, ridiculisque superstructa fundamentis. Hoc autem si nemo vnus pro sano dixerit, vt quid sibi de sanctitatis no-

4.

tâ,

Tractatu
7. § 2.
& § 3.
n. 30.

tâ, eximæque virtutis indicio insanè blandiuntur? Idcirco sanè Tractatu præcedente multis explanaui, plerumque ex corporis, cerebri præsertim intemperie, scrupulos profluere; item latissimum eos Dæmoni præbere campum; usque sese astutissimum veteratorem passim ingerere. Hæc inquam fuse, & quidem studio exposui; ut cum tam infauitæ mali sui originem scrupulosi agnoscent, tandem etiam de mali remedio, tamquam verè ægri; cogitare seriò incipiant. Verùm inquires, cum ex cerebri intemperie, phantasmatumque peruersitate scrupuli plerumque pullulent, cur non insanos eos nominas? Facerem id sanè perlibenter & verè; sed qui eo laborant morbo, audirent id perquam grauitè & illubenter. Quid deinde inquires, an idcirco veritati obstruendum est os? Minimè quidem. Verùm si istud tam crudè dixero, oleum perdam & operam. Scrupulosos enim curaturus venio. Jam verò si scrupulosum hominem, insanum esse dixero, nemo profectò scrupulosum se fatebitur; cum nemo sibi non sapiat, neque quidquam minùs cupiat, quam pro infano reputari. Et tamen prima prorsus hujus mali est curatio, ut qui sanari vult, id sibi certò statuatur, hoc sese morbo laborare. Nam ut præclare Seneca. *Nemo incurabilior est, quàm qui sibi sanus videtur.* Nusquam autem maior est, quam in hoc morbo, ægri ignorantia.

Prima
scrupulo-
rum cura
tio est ag-
noscere se
scrupulo-
sum.

5. Illud enim ante omnia, aut Dæmon, aut ingenita humanæ menti superbia scrupulosi persuadere satagit penitusque impri- mere, scrupulos non esse quibus agitur, nec vana esse rerum phantasmata; sed ex aduerso solidissimas esse rationes quæ se offerunt, inspirationes esse sanctas, Diuini que Spiritus præclarissimas agitationes. Ain vero tu? an non etiam cælesti æstro abripi te quandoque sentis, & diuinis visionibus cerebrum illustrari? Sentio inquis nonnumquàm nescio quid; & cum nescio quid sentiam, sentio tamen mira prorsus & insolita. Apagesis cum tuo sensu stulto & putido. Ego verò scio quid sentias tu, & quid ego censeam. Scrupulis agitaris miser; quod quidem ex indicijs, quæ superiore Tractatu exposui, facile est deprehendere. Sin verò ex arteriæ inordinato pulsu, febrim quâ laboras nescis dignoscere, Medicum adi. Confessarium inquam, consule, eique & crede, & penitus acquiesce. Quòd si verò nec illi morbum seriò denuntiant, nec alijs, quos importunè semper

Hanc per-
suasionem
scrupulosi
satagit Dæ-
mon erri-
pere.

consulis, acquiescas, nequidquam est quod dubites: evidentissimum enim id est signum, insigniter tibi læsam esse phantasiam, quæ tandem in iudicij perniciam indurefcet. Et tunc quidem superuacanea erit, quæcumque adhibebitur medicina.

Agedum ergo. Credisne tandem te hoc morbo esse implicatum? Si non credis, abi sanè per me licet, & ad somnum si placet, corpus compone, nè nihil agas. Quidquid enim deinceps dicturus sum, alijs quos tu tibi mente designas, dicta suspicaberis, tibi autem minime. Hoc autem dum agis, frustra à me aguntur omnia. Quod si verò perniciam mentis depositam, morbum agnoscis, da deinceps audientiam, & quidem non illiberalem. Uti enim in febribus curandis vsuvenit, vt primò præscribatur agro, quid in ipso morbi dum exæstuat paroxismo agendum sit; deinde verò quæ malignis humoribus depellendis, adhibendæ sint medicinæ: ita istud primò dicam, quid agendum sit, dum scrupulis reipsâ compungeris; id est, dum phantasmatis falsisque peccatorum laruis porius, quàm iudicij agitaris. Deinde expositurus quibus artibus insanæ illæ, quæ totam animæ symmetriam perturbant, peccatorum species, Diuinâ aspirante gratiâ, penitus depellantur. Depellentur autem facile, si vti dixi, scrupulosum te agnoscas, neque phantasmata, quibus assueuisti, tanquam sancta teneræque Conscientiæ indicia foueas, iisue nimium indulgeas.

§. II.

Quomodo scrupuloso in ipso scrupulorum æstu formanda sit Conscientia, & contra scrupulos agendum.

ET quidem, vt quod primò loco propositum est ritè absoluam, illudque edisseram quid tandem agendum sit, dum in ipsâ scrupulorum caligine mens exæstuat & vacillat: istud tanquam certum & indubitatum

Licitum est semper agere contra scrupulos.

Primò assero, eum qui scrupulorum stimulis agitur, nefas esse suspicatur, aut etiam quodammodo statuit sceleratum esse id quod agendum proponitur, nihilominus posse sine vilo crimi-

DE

ne actionem sic propositam instituere, & profequi inchoatam. Sic cui in mentem venit, mortale crimen esse stramina in Crucis formam decussata pedibus conculcare, quasi si id reuerentiæ Crucis debiti officeret: aut cui non sine mentis agitatione & conflictu, videretur lethale esse, die Veneris panem cultro scindere, qui paulò antè carnibus dissecandis fuisset adhibitus; is sanè nequidquam vrgentibus scrupulis, sine vllâ prorsus culpâ & stramen pedibus conculcabit, & cultro in promiscuos vsus vterur impunè. Atque hæc est tam pervulgata Theologorum omnium, & quod rarissimum est, nemine repugnante tam constans sententia, vt superuacaneum omnino sit singulorum nomina depromere, cum eadem sit mens omnino omnium.

8.

Et verò ratio est manifesta. Medios enim inter angores, quibus phantasia agitur & prima mentis apprehensio percellitur, tamen istud sibi iudicium formare mens potest, nugas esse & deliria quæ obvoluuntur animo; ac proinde vere illicitum non esse, quod vanâ specie videtur illicitum. Hoc autem iudicium quisquis sequitur, Conscientiæ veræ dictamen sequitur. Neque verò quidquam refert, ingentes nihilominus animi remorsus quòd persentiscat: scrupulorum hi morsus sunt, non Conscientiæ. Scrupuli autem vt antè me dixisse memini, Conscientiæ tribunal non ascendunt, cuius solius est dijudicare rem, non verò leuiter & de nihilo suspicari. Hinc qui sic agit, scrupulis repugnat, non Conscientiæ: istud autem semper est licitum. Prout nemo sanæ mentis dicet Magistratibus Supremoque Senatui esse illicitum, plebis pro Curiâ insanientis inconditas voces deinceps habere, eiusque maleferiatis expostulationibus latâ in contrarium sanctione contrauenire.

9.

Benè id quidem inquires; neque quidquam angerer circumstrepentibus vndique licet scrupulis, istud si mihi præstituere possem iudicium, licitum esse id quod præ manibus habeo: verùm ex aduerso ita exagitor, vt de actionis meæ indemnitate & innocentia nihil quidquam pro certo queam dijudicare & statuere. Ita tu quidem. Verùm, nonne hæc ipsa iudicandi impotentia, signum est evidentissimum scrupulis agitari te, eorumque importunis clamoribus totum tibi offuscatum esse cerebrum, mentisque tribunal conturbatum? Atqui, vt mox dixi, istud est etiam verissimum, hominem scrupulis imperitum, eos posse habere

*Probatum.**Quo pacto scrupulosus sibi formare debeat Conscientiam, vt contra scrupulos possit agere.*

habere despectui, iisque directo se posse opponere, atque agere alia omnia, quam quæ per vim à scrupulis exiguntur. Itaque hæc viâ, si alia non suppetit, eundem est, ac formandum dictamen seu iudicium practicum Conscientiæ; quo licitam tibi esse statuas actionem eam, ob quam tanta tibi oborta est scrupulorum tempestas & controuersia: quod nempe communis & constantissima Theologorum omnium, nemine excepto sit sententia, te, nequidquam renitentibus scrupulis, in eam actionem posse erumpere, tutâ Conscientiâ, sine vlllo crimine, & impune. Huic vero sententiæ tam certæ, tam tutæ, tam si mo omnium omnino Ascetarum & Theologorum consensu proclamata si non acquiescas, nescio sanè ipsinè Archangelo Raphaëli, utcumque sit Medicina Dei, morbo tuo mederi si velit, fidem vlllam adhibiturus an sis.

Credo inquis; hæc ita esse; licitumque esse scrupulis sese opponere, dum veri sunt scrupuli. Ast istud mihi est ambiguum, an scrupuli vere sint quibus exagitor. En purum putum scrupulosa mentis genium. Quò magis de morbo tuo ambigis, magis eum facis esse manifestum. Tamen vt etiam hæc ex parte omne scrupulis adiman effugium, istud tibi cum Sanchez assero, sufficere vt tutò contra scrupulos possis agere, si tantum probabili ratione constet, scrupulos esse & vana peccatorum simulaera, quibus impeteris. An plura desideras? an fauorem hunc vis magis extendi? Certè, etiamsi expensis omnibus, dubium tantum foret an sit scrupulus quò torqueris, scrupulum verè esse potes statuere, atque adeò profus contemnere, eaque agere quæ ei aduersantur. Ita disertè Sa, Bonacina, Franciscus de Lugo. Tandem, qui scrupulis solet irretiri, si ab ipso actionis suæ exordio, non tam certus sit se peccatum mortale committere, vt istud iuramento affirmare audeat, scire se peccatum lethale esse quod aggreditur; etiamsi in ipso deinceps operis exercitio multa occurrant propter quæ de crimine fortè committendo dubitare incipiat, potest sine vlllo noxæ periculo illis occurrere, iudicando non esse nisi scrupulos, id est criminum vmbra, actionemque inchoatam penitus prouehere. Quòd si autem ad hæc accedat prudentis Confessarij iudicium, quo quidem statuitur rectè omnia se habere, tutumque esse agere id quod agit; tum vero nulla relinquitur dubitatio, quin tali iudicio

Sufficit vt quis agere possit contra scrupulos, quia probabile sit hominem se esse scrupulorum.

imo quod dubium sit an sit scrupulus.

10.

Sanchez
l. 1. mor.
c. 10. n. 80.

Sa. v. Dubium
Franc.
lugo par.
1. de Conf.
c. 4. q. 11.

cio

cio possit acquiescere, quantumcumque de se iudicet scrupulis minime se torqueri. Atque hæc quidem dicta sint, ut liqueat scrupulosus agere quid possit, siue quid ei agere sit licitum, quando scrupulorum torminibus exercetur. Verùm aliùs ascendat oratio, & totius rei explanatio.

*Iniquitas
tormenta
in oculis
vultus*

11.

Secundo itaque assero scrupulosi non licitum esse tantum, sed & longè consultius esse, scrupulorum representationibus refragari, iisque, etiam in actionibus quæ videntur sanctissimæ, sese opponere, & fidem fortiter donegare. Hæc rursus meliorum Theologorum certa est sententia. Et verò ratio ex ipsâ scrupulorum origine si petitur, est manifesta. Cum enim, ut iam ante demonstratum est, scrupuli non nisi xana sint phantasmata, & ferri culamenta, porsus panica, quæ ex timida corporis temperie ut plurimum exortum trahunt, quò magis timori indulget, eò magis exacuitur, fugantur autem phantasmata, timoris irritamenta, quibus intrépida obicitur impressio. Quid est autem timori indulgere & cedere, quàm ea tandem agere quæ fâdet timor. Atque hoc quidem in omni quæ natura fert timore, commune est & peruulgatum: etiam eo, qui nulli probris rationi & fundamento nititur, aut certe per exiguo. Qui canum morsus timet, aut equorum sternaces ungulas expauescit, quò magis sollicitè cauet periculum, eò maius incrementum in imaginationis cellulâ accipit phantasma, malum representans; & quò hoc magis excrescit aut fit viuacius, eò etiam grauius offieit, maioresque animo trepido pauores facit. Enimuerò an non id quoridianâ experientia compertum est satis, eum qui tenebras exhorrescit, ac magnâ sollicitudine cauet, ne in cœmitatus conclaue obscurum adeat, aut ne in eo solitarius agat, maiori quotidie solitudine occupari, & spectra sibi quaquaversum obstrantia, cœmgerere quilibet naturæ ingenitus timor quotidie augeatur? Ita sanè fit, neque aliud curando huic morbo remedium est presentius, quàm si primò cœtellos sibi foueat, maioribus deinde cœmibus abblandiatur; inter equos sese ingerat; & intrépido animo, trepidante licet corpore, in tenebris profundiora modò, modò altiora, ad ium subeat conclauiam, in iis solus commoretur aliquamdiu. Hæc certe ratione, nihil dum sibi viderit mali obtrigisse, decrescet paulatim umbraticum mali phantasma, timoris intempestiui origo, ac sic paulatim detumescet omnis qui mentem iblaserat paor.

*Consultius
est semper
agere contra
scrupulos.*

*Nam scrupuli
crescunt dum
eis obeditur.*

*Probatur
ex naturâ
timoris.*

*Timori enim
dum
ceditur,
crescit timor
passio.*

*Iniquitas
tormenta
in oculis
vultus*

11. 1010

Planè

H h

*Scrupuli
crescunt
cum iis o-
bediuntur.*

Planè similis, imò eadem est scrupulorum ratio. Iis si succumbas & obedias, récrudescunt illicò, & vires fument; maioribusq; te quotidie terriculamentis, imò & ineptiis præpedient. Quòd si die Veneris metuis vesci oleribus, quæ decocta sint in ollâ quæ pridie lixandis carnibus vsui fuit; oleribusque his si abstineas, quòd fortè adipis hesternæ, quæ ollæ adhæserit, iis quidquam sit commixtum: profectò si scrupulo huic insanè succubueris, ad tantam demùm deuenies insaniam, vt diebus abstinentiæ destinatis, non sine chirotecâ, & quidem benè densâ armatis manibus, sumpturus sis cibum; ne fortè hesternâ ex cœnâ, vnguibus quidquam carniū irrepserit, aut certè adipis aliquid adhæserit, qui pisces hodiernos, oleraque inficiat. Rìdìcula hæc qui dicit, verum dicit; sed tamen similia sunt quæ à scrupulosi actitantur quotidie. Hæc verò vt euadantur incommoda, nihil est consultiùs, quàm frontem impavidam scrupulis obtendere: reipsâ, inquam, ostendere, te similes aculeos floci facere: & cum tibi sese importunè ingerit cogitatio, peccatum esse tali cultro panem scindere quo hesternæ tactæ sunt carnes; aut olera quæ dixi comedere; aut aquam benedictam è manibus in terram diffluere; aut stramina in crucis modum decussata pedibus tangere; hæc, inquam, & his similia deliramenta mentem cum præpediunt, hisce tu ne immorare, sed fortior insurge, illudq; tecum sic statue: Ob hanc ipsam causam, quòd mortale mihi scelus visum est id quod aggredior, non alio vtar cultro quàm hoc de quo controuertitur: non aliis vescar oleribus, quàm quæ hâc in ollâ sunt decocta: aquam benedictam sponte meâ in terram coniciam: & stramina ita decussata, non semel, sed tertio pedibus conculcabo. Ita fac, & non tam crucem quàm scrupulos conteres. Neque quidquam horum confitère, quantumcumque scrupuli obganniant; & sacram Synaxim nihilominus securus tui, tutusque adeas: sic demùm euades victor tui. Atque cum hæc tam præsens sinceraque sit scrupulis, cum obueniunt, curandis medicina, & ferè vnica,

*Sapè teno-
tur ex lege
matura
scrupulosus
agere cõtra
scrupulos.*

Tertio assero non tantum consultiùs esse, hoc modo scrupulis fortiter & directò obfistere, verum etiam scrupulosos non rarò id agere prorsus debere; ad agendum, inquam, scrupulis contraria, naturæ lege sapiùs teneri. Ita disertè Thomas Sanchez, Valentia, & apud Baldellum Sayrus, Salas. Cum enim scrupuli mentem.

12.

14.

Sanch. l. 7.
in præc.
c. 10. n. 83.

Valent. 1. mentem vehementer conturbent, plurimas actiones bonas; etiam
 1. disp. 2. præcepto Diuino aut Ecclesiastico imperatas præpediant, animos
 9. 14. pun. ad præclara assurgentes succidant, ad desperationem paulatim
 4. dub. 5. incautum deducant nonnumquam, semper autem ineptum red-
 Baldel. de Consc. l. dant vt munere suo institutâque viuendi ratione bene alacriter-
 4. disp. 21. que defungatur: rursus cum corporis valetudini scrupuli vehe-
 n. 9. menter officiant, cerebri vires defatigent, potentiæ imaginati-
 uæ actiones perturbent, ac denique insanix incurrendæ pericu-
 lum inducant præsentissimum; nullum mihi dubium relinquitur,
 quin quisquis hoc morbo laborat, jure naturæ charitatisque sibi
 debita, de remedio illi conquirendo, sibi prospicere teneatur.
 Cum verò aliud nullum supersit scrupulis dum reipsâ vigent su-
 perandis, quàm iis minimè indulgere, fortiterque obsistere;
 sanè ad remedium hoc necessariò confugiendum est, & contraria
 suis scrupulis agere non tantum poterit scrupulosus, sed & de-
 bebic.

14. Arque ex hoc capite, vt rectè Baldellus, poterit etiam Præla-
 tus præcipere scrupuloso, vt contra scrupulos operetur. *Nec debet,*
 Bald. sup. inquit, *præcipere timidè, sed fidenter & absolutè; ne alioqui sit mi-*
 n. 20. *nor securitas in egroto, si vacillauerit ipse medicus, vt notat Regi-*
 Regual. in praxi *naldus. Et similiter in tali casu, etiam tenebitur scrupulosus contem-*
 l. 2. c. 9. *nere scrupulos, & præcepto parere.*
 n. 117.

15. Hæc omnia quamuis clara sint & verissima, nondum tamen
 scrupuloso cuidam, ex acutiorum, ex importuniorum, inquam, &
 peruiaciorum ordine factum est satis. Audiamus sanè quid og-
 gerat. Benè se habent, inquit, hæc omnia, cum scrupulis tantum
 agitur Conscientia: scrupuli enim non sunt iudicia; phan-
 tasmata tantum peccatorum sunt, primæque apprehensiones
 mentis. Ast verò iudicia sunt quæ ferò: neque suspicor tantum,
 scelus esse quod facio, cum olera illa comedo, sed verè iudico
 me peccare. Atqui etiam erranti Conscientiæ parendum esse,
 jam pluribus est demonstratum: igitur & mihi ab oleribus illis
 est profus abstinendum. En vt sese ab omni parte muniant
 scrupuli. Captâ vrbe, ad arcem confugiunt milites, vt sese tuean-
 tur. Non aliter agunt scrupuli, vana phantasmata, vmbra meræ,
 dum ex phantasiâ, rationum pondere sunt exacti, nullumque
 in eâ inueniunt defensionis locum, arcem iudicii ascendunt,
 ex eâque sese ostentant, non quasi vmbra & phantasmata, sed

quasi iudicii jam formati commilitones & affectæ, vt metum sui incutiant. Verùm mihi suffodienda est hæc arx, & phantasticis illis iudicibus detrahenda fraus & auctoritas. Iraque vt obiectioni huic planè occurram,

Potest scrupulosus in materiâ quâ laborat, se non iudicasse, sed meram apprehensionem mali.

16. *Quarto* assero, scrupulosum in illâ materiâ quâ laborat quantumcumque iudicet iudicasse se, mortale esse peccatum quod agebat, nihilominus posse iudicium illud contemnere, eique penitus refragari. Istud enim sibi potest persuadere, ne utiquam iudicasse se, neque iudicium sese efformasse, sed merâ mali specie aut apprehensione fuisse deceptum. Cùm enim ex centenis, imò & milenis vicibus, vix vnicâ eiusmodi hominum genus iudicium & sententiam de rei agendæ bonitate aut malitiâ proferat, sed plerumque semper inter vtrumque hæreat dubitandum & suspensum, malique impendentis specie percussum, prudenter sanè scrupulosus sibi persuaserit, etiam tum apprehensionibus sese agi, cùm sibi iudicium ferre videtur. Prudenter, inquam, id statuit, cùm ab ipso stetit præsumptio; nam vt rectè fert iuris regula, *presumptio habetur ex consuetis*. Jam verò, etiam si verè iudicasset mortale esse quod agebat, tamen cùm ob cerebri intemperiem, phantasmatumque turbulentiam, plerumque, imò semper ineptus sit qui in illâ quâ vexatur materiâ, discernere liquidò possit, an iudicium de actionis malitiâ tulerit, an verò mali apprehensione merâ fuerit agitatus; prudenter omnino statuet nullum à se latum esse iudicium, sed falsâ tantum mali specie fuisse irretitum: quæ quamquam in iudicium videretur inclinare, tamen intra apprehensionis vanae terminos stetit. Quod si verò ne hoc quidem sibi possit persuadere, iudicium id est, non leuiter, sed insignitè admodum ipsi læsum esse cerebrum. Neque huic aliud restat remedium, quam vt sese prudentis viri iudicio committat, eiusque in omnibus arbitrio acquiescat.

17. Atque hoc modo arbitror affatim exposuisse me, quid agendum sit scrupuloso, cum scrupulis perurgetur, in rebus actionibusque præstandis quæ præ manibus adhuc sunt. Tractatu verò *II*. dicam, quâ ratione agendum ei sit cum scrupulis, qui peractæ jam actioni superueniunt; antea actæ nimirum vitæ. Confessionibusque præteritis, quæ omnia ingentes nonnumquam pariunt, non sine Dæmonis artificio temperantes.

states. Eas autem & examiñabimus & discutiemus portò deinceps.

§. III.

Ponuntur aliquot remedia generalia ad arcendos sanandosque scrupulos.

18. **I**nterim, vt quod res est fatear, cùm magna me teneat commiseratio eorum qui morbo hoc, sanè molestissimo conflictantur, operæ prætiùm me facturum existimo, si prout iam exposui, quo pacto scrupulosi in ipso scrupulorum conflictu & morbi quasi paroxismo agendum sit, nunc quædam generalia præcepta, ex infinitis quæ passim proponuntur, afferam, quæ quasi medicinæ loco futura sint & remedia, quibus tam importunum malum aut penitus detergatur, aut saltem non modicè infringatùr.

R E M E D I V M I.

Medicinæ physica purgande melancholico aut pituitoso humori nonnumquam adhibenda.

19. **A**C primò quidem, cùm istud compertum satis sit, & verò etiam Tractatu præcedente liquido demonstratum, sapissimè scrupulos ex naturali sanguinis humorumque malâ temperie exortum ducere; vnde id etiam constat melancholicis aquaticisque corporibus eos faciliùs innasci, & copiosius innutiri; vtpotè quibus genius sit timidior, cerebri verò humorumque compositio viscosior & tenacior, ac propterea aptior quibus tetriora rerum simulacra; scrupulorum, inquam, semina imprimantur: hinc nullo modo dubitandum est, quin medicinæ physicae quibus tenaciores humores dissoluuntur, sanguis reficitur, cerebrum purgatur, maximum etiam conducturæ sint scrupulis remedium; vtpotè quibus fundamentum ipsum cui inseruntur, & esca quâ nutriuntur subducenda sint quantociùs. Curato autem corpore,

*Scrupulosi
sape adhibenda sunt
medicina
physica ad
purgandũ
sanguinem
melancholicum.*

phantasiâque penitus defæcatâ , expeditiùs vires suas exeret, vaporibus antehac nimis præpedita mens , & actiones omnes pro libero , quo tum pollebit arbitrio , commodè ac sine difficultate dispertiet. Quas autem medicinas corpori perpurgando , confirmandoque cerebro pro re natâ adhibere oporteat , meum non est id statuere, Medicorum id est munus. Istud experientiâ certum est, eos qui scrupulis agitantur , pro variâ anni tempestate , Lunæ mensiumque varietate , sanguinis denique affluxu aut detentione , validiùs etiam scrupulis impeti , tetrioribus rerum occurrentium simulacris terreri , cæcioribus denique animæ tenebris penitus obuolui. Quod quidem ab eo qui scrupulosum curare desiderat , obseruandum est non indiligenter , ne frustra operam perdat , animum curare dum satagit , antequàm sanando corpori adhibita sit medicina. Et quamuis medicinam vllam particulatim præscribere non sit animus , cum eâ pro variâ corporis , sexus , ætatis , morbi que diuersitate à perito medico sit distinguenda , & temperanda ; istud tamen generatim dico , eiusmodi homines moderatè debere viuere ; neque iis vllò modo conuenire , vt vires corpori per longa & crebra jejunia , asperiores membrorum afflictationes , diuturnioresque vigilias subtrahant. Euacuatur enim defatigatione nimia viuacior sanguis ; & quod in aliis , vt vulgò dicitur , vacua præstat crumena & sine nummis , hoc in scrupulosis agit vacuus & sine debito nutrimento stomachus : vtrumque enim , vacuum facit esse cerebrum , sensus ad omnia torpidos , mentem turbidam , & phantasiâ sibi malè cohærentem.

R E M E D I V M II.

Non agat familiariter cum scrupulosis.

Scrupulosus cum scrupuloso non agat familiariter.

Alterum prætereâ scrupuloso obseruandum , vt sibi sedulò à scrupulosi hominis commercio societateque caueat , quantumcumque modestus sit & vir pius. Contagiosus enim hic morbus est , & vbi materiam facilem inuenit , impressionisque pacem , etiam contactu nocet. Neque verò id quemquam latet , scabiosam ouem , quantociùs oui sibi simili scabiem affricare. 20.

Separandæ

Separandæ itaque profectò sunt quas malum tetigit, ne nimio commercio serpat longius, & in eas ipsas, quas malum corripuit, redeat & grassetur infestius.

21. Istud autem est prorsus admirabile, quòd si duo tantùm sint *Diabolus*
in aliquo hominum conuiuentium, aut etiam idem templum *procurat*
frequentantium cœtu, qui hoc morbo laborant scrupulosi, vix *ut scrupulo-*
paruo interiecto tempore fieri, vt ii sese internoscant, familia- *los inter se*
ritatemque adeant facillimam. Istud quidem non miror ego, *silenter a-*
amicitia inter eos quòd coëat de facili; similis enim simili gau- *gant.*
det; & in hisce hominibus peculiare id est, quòd cum religio-
nem sanctitatemque ipsis spirare videantur scrupuli, magnum
etiam ad conciliandos proborum hominum, & ad virtutem pari
studio connitentium animos, habeant pondus. Coïre igitur inter
eos tam facillè amicitiam, minimè miror. At verò quòd sese tam
facillè scrupulosi internoscant, id sanè non satis capio: nihil e-
nim tanto studio solent celare quàm scrupulos, neque quidquam
ita exhorrent, quàm videri. Vnde ergo mutuam morbum tam
citò detegunt, aut coniecturant? An aliquis existit ex scrupulis
nidor, qui dum vtrumque præsentem complectitur, motus ex-
citat in cerebro, vi magneticâ, aut amicâ quâdam humorum
sanguinisque sympathiâ? Nescio quî id fiat, fit tamen quotidie.
Suspicio ego, & verò etiam credo, Dæmonis hæc esse commen-
ta & artificia. Vti enim dexteritate summâ, homini in peccata
proclui & proiecto, occasiones peccandi solet obtrudere; con-
quirere, inquam, homines eiusdem genii, quorum consortio ma-
joribus semper sceleribus implicetur: ita cum ex aduerso homi-
nem à sceleribus alienum, scrupulis videt oppugnandum, vt
eum à tramite virtutis auocet; istud etiam magno opere satagit,
vt ea ipsi obtrudat hominum commercia, per quæ certò scit,
maioribus eum tricis scrupulisque quotidie inuoluendum, ar-
gendosque mutuâ familiaritate timores fanaticos & ineptos.

22. Atque hinc petenda est ratio, cur scrupulos suos cum homine *Scrupulosi*
scrupuloso communicare, eiusque vicissim scrupulos audire *angere mu-*
nefas sit ei, ab hoc morbo curari qui vult serio. Fugienda est, in- *tuos metua-*
quam, hæc oris animique communicatio, non secus quàm homi- *mutus eob-*
ni orthodoxo, omnis cum hæretico euitanda est de religione *loquunt.*
disputatio. Est enim scrupulorum morbus, hæresis quædam mo-
ralis, & mentis peruicacia. Cum autem, qui naturâ suâ timidus
est,

est, & vitio suo scrupulosus, alienos metus intelligit, præsertim eius cuius virtutem aestimat, illicò & suos metus auget, & novos veteribus adiicit. Timet enim ea, timeri quæ videt, & quæ antea timenda esse minime suspicabatur. Abrumpatur itaque eiusmodi commercium; neque morbos suos detegat scrupulosus iis, à quibus nullum malo suo remedium relaturus sit; sed contra potius noua concipiet phantasmata, nouasque peccatorum species, per quas longè maximum suo malo adiciet incrementum.

R E M E D I V M III.

Scrupulosus nequidem secum de scrupulis multum agat, disputet, aut deliberet.

Diabolus scrupulosus otium & solitudinem suadet, vtrumque cauendam.

NEQUE aliena tantum de scrupulis declinanda sunt colloquia, sed & illa quæ quisque secum instituit. Hæc enim altera est Dæmonis techna. Vt scrupulosum hominem dementet facilius, ei solitudinem suadere nititur, & persuadere tandem vt rebus omnibus, functionibusque procul amandatis, multum secum agat, multa cogitet, multa expendat. Genio autem suo, cogitationibus, inquam, objectis indulgere scrupulosi mens dum incipit, tum verò velut agmine facto vndique irruunt rationes falsæ, peccatorum adumbratæ species, vani motus; totamque & phantasmam, & animam simul infestant crudelissime. Itaque otium, solitudinemque deuita studiosissime, ne mens dum nihil agit, agatur in transuersum, atque agat pessime.

Scrupulosos secum de scrupulis non loquatur.

Neque tacita secum de scrupulis trahat colloquia, præsertim nocturna; longè enim facilius ea te perdent, quam aliena. Cum enim naturâ suâ pauido id proprium sit, vt ea sibi semper obijciat quæ maximè metuit, sane hæc tibi semper, quæ maximè vrgeris, propones materiam, & sic excrecent phantasmata quæ metus faciunt. Rursus vt ne vanus esse credas, rationes vndique conquires fulciendis scrupulis; & cum iis semper admixta sit superbia, bonaque sui ipsius existimatio, nemini facilius credes quam ipsimet tibi.

Tecum itaque de scrupulis ne colloque re. Id autem vt clarior

ruius

rius quid sit explicem; ne, inquam, inquire an bene an verò male fundata sint ea quæ obijciuntur animo; an judicia sint quæ de rebus efformasti, an verò ludicræ fuerint mali species, & simulacra quæ phantasiæ oberrarunt tantummodo; an primæ mentis comprehensiones, id est iudiciorum lineamenta prima. Rursum, an rationes occurrentes fuerint certæ, an dubiæ, an saltem non probabiles. Hæc, inquam, & his similia, ne tecum age, abrumpenda sunt penitus cogitationes hæc, neque diutius protrahendæ. Quantumcumque enim tibi videaris sapere, tamen id certò tecum statue, non esse te eâ mentis perspicacitate, hæc qui liquidò possis dissolvere. Intricatum est filum; discindi potest a te, explicari verò sic ut plana tibi sint omnia, minimè: quò magis ea obuoluis animo, eò tricus hisce laberinthæis strictius inuoluèris, & intricaberis infelicius.

*Quid sit
secum de
scrupulis
loquis.*

26. An ergo inquires, actiones præteritas dum examino, discutere penes me non possum an blasphemis cogitationibus, aut impuris suggestionibus consenserim, an non consenserim? Respondeo; quòd si eæ scrupulorum tibi sint materia, & in quâ solita pateris animi tormenta, minimè tibi illis examinandis esse inhærendum. Verùm de examine Conscientiæ ritè instituyendo, amplior Tractatu I. I. dabitur disputandi locus. Istud nunc dico; quòties scrupulosus non ita certus est de malitiâ actionis suæ jam peractæ, ut juramento affirmare audeat, se peccatum sponte suâ, absque vllâ incogitantia, & plenâ libertate commisisse, istud debet statuere, sese nullam actionis suæ peruersitatem voluisse, ac proinde non peccasse. Nam ut præclare Bossius, cum scrupulosi non tantum rationem, sed & umbram peccati ita horreant, ut eius tantum metu vexentur; non est credibile, eos rem expressè ut malam aggressos fuisse, vel aggressuros, quamdiu scrupulosi sunt. Non enim simul stant tantus peccati horror, ac ab eo voluntatis auersio, & libera eiusdem, licet expressè præcogniti, volitio. Ita ille. Quæ sane in hæc materiâ utilissima est sedandis scrupulorum moribus, doctrina.

*Nec præterita
multum
examinet.*

Boss. de
Consc.
n. 1084.

27. Saltem despiciere possum inquires, in rebus adhuc agendis, quid licitum sit quid illicitum, rationesque utrimque ad Conscientiæ meæ trutinam exigere. Ita tu quidem, qui nullum non prætextum scrupulis inducendis conaris obducere. Ast ego rursus assero, non istud oneris scrupuloso incumbere: satis sese deteget

*Neque de
faciendis
actionibus
multum
deliberet,
licitane
sint, an ille-
cita.*

deteget actionis illicitæ malitia, etiam si à scrupuloso studiosè non exquiratur. Quid hæc in parte aliis agendum sit tuse per aliquot Tractatus jam docuimus. Scrupulosi verò ab hæc indagatione abstinendum non minùs est, quàm ab illecebrofis blasphemisque cogitationibus; vtpote quæ haud paullò plus damni, præ his animo sint allaturæ. Illas itaque illicò discute; nam si tecum ipse agere incipias; rationumque hinc atque hinc militantium dissidia & momenta vis expendere, centum actutum præ foribus stabunt rationes, & cum singulis, centum scrupuli. Illud itaque ex indagatione illâ referes incommodi, vt qui in omnibus actionibus times peccati speciem, in omnibus etiam peccatum ipsum sis reperturus. Fingit enim sibi omnis timidus simulacra quæ timeat: sic qui mures expauescit, vbique sibi eos fingit: eosque dum fingit, non fictos sibi metus parit. Itaque ne cogitationibus eiusmodi, dum obueniunt, segniter & quasi per otium indulge: vires sumunt dum tractantur molli-ter & otiosè. Excute hæc prima scrupulorum semina quantum potes: si non potes, patere; modo sponte tuâ, animo ea non reuoluas; illudque certò statuas, te ex scrupulorum motu nihil quidquam acturum imposterum, sed forti ceruice jugum tam molestum, cum res feret, strenuè excussurum.

REMEDIVM IV.

Agat contraria iis quæ à scrupulis suadentur.

*Numquam
cedendum
est scrupu-
lis, sed a-
genda iis
contraria.*

ATque hoc quidem quartum est remedium; aries enimvero 28.
fortissimus, quiq̃ue expugnandis scrupulis necessariò debet
admoueri. Nempe vt erecto animo, quisquis sanari vult, scrupulorum suggestionibus sese opponat; sic, inquam, agat, vt numquam iis obediat aut succumbat, sed alia potius omnia iisque contraria exequatur. Si repetendum Psalmum, aut Rosarij recitationem scrupulus oggerat, adeò acta non reperat, vt contrà potius pergendum sibi esse statuatur, ideo quòd eiusmodi cogitatio menti inciderit; idemque in reliquis suggestionibus esto resistendi modus. Ratio in promptu est: cum enim scrupulos plerumque à Dæmone aut fuscitari, aut certè fuscitatis hostem importu-

importunissimum armari demonstratum sit, non aliâ sanè arte validiùs imbellis hostis fugabitur, eiusque terculamenta infringentur faciliùs, quàm si fronte imperterritâ iis obsistas, obedientiamque omnem præfractè deneges. Vti enim non alius vllus Dæmone est ferocior, cùm vim à se illatam pro voto videt procedere; ita nullus eo imbecillior, cùm vis vi illiditur, artesque suas videt esse despicatui. Atque hæc quidem bellandi forma, à Diuo Jacobo apertè traditur. *Resistite, inquit, diabolo, & fugiet à vobis.* Neque Dæmon tantùm fugiet, sed & phantasmata, ludicraque peccatorum simulacra quæ cerebrum infestabant, illicò dilabentur: & vti vanæ sunt sanguinis fuligines, ita & in auris quantocius evanescent: fouebuntur autem & vires à tuâ fument inertîâ, iis si per summam ignauiam succubueris, vti jam antè demonstratum est.

Iaco. 4.
v. 7.

29. Verùm cùm s. 2. multis hanc rem exegerim, ostenderimque scrupulis omnino semper esse resistendum, pluribus nunc supersedeo. Istud tamen penitus inculcatum volo, nihil admodum è cæteris quæ passim afferuntur remediis, adjuncti relaturum te, nisi hæc insistas viâ, scrupulosque imperterritus aggrediaris, fidem iis prorsus deneges, & importûna forti animo imperia excutias. Et vt planiùs exponam, quâ ratione id agendum sit; dico non liquidiùs & generosiùs id præstari, quàm si cum scrupulis contemptim agas & perfunctoriè, quasi si tam imbellis hostis sit qui conatus maiores, præclariorefque animi imperus, depellendis eius assultibus, non mereatur. Magni imprimis ad rem nostram emolumentum, erit, si rectè adhibeatur, hæc doctrina. Uti enim superbissimus est Dæmon, & in omnem affurgit arrogantiam dum timetur; ita non aliud tantoperè fugit commercium, quàm eorum, apud quos artes suas videt esse despicatui.

Contemp-
tim agen-
dum cum
scrupulis.

30. Itaque dum scrupulis agitaris, iisque fortiter consensum negas, id tamen sic age, vt nec frontem contrahas, nec oculos occludas, nec eos detorqueas, nec caput agites quasi si muscas importunas abigeres. Ne ista quidem exultandi occasio danda est Diabolo, quod saltem vexari te persentiscat; aliquod enim ex suis artibus tum ferret operæ suæ præmium. Verùm immoto prorsus corpore, quasi si nihil quidquam te circumstrepere, hære imperterritus; mente solâ age omnia, animum obfir-

In quo con-
sistat iste
contemptus,
declaratur.

ma, neque ore aut nutibus consensum denega (ridiculum enim te gesticulationes istæ facient) sed solâ voluntatis actione; sic vt Dæmon nihil eorum quæ aguntur intus, perſentiscat. Incredibile est, quantum contemptus hic arrogantissimo hosti officiat, eiusque impudentiam succidat. Deinde ꝑ rationibus quibus scrupulorum iustitiam conatur fulcire; ne responde; multo autem minus patere apud te de iis disputationem institui, & quasi rem totam vocari in jus. Reicienda inquam sunt hæc omnia per ingentem contemptum, quasi indigna prorsus quibus aurem præbeas. Ira age: rationibus enim, & respondendo si tumultuantem hanc belluam vis compeſcere; nequidquam ages omnia. Non aliâ melius ratione eius fastus & importunitas deprimitur, quàm tacendo. Consilium id est D. Antonini. *Scrupulos inquit, more canum oblatrantes, & lacerare minantes, non possumus melius compeſcere quàm per contemptum.* Præclare in rem meam. Enimuerò in quantas exurgunt iras imbelles catuli, si quem, penes domum suâ custodiæ commissam, transeuntem viderint? accurrunt quasi si pedes viatori velint detrahere; clamant, fremunt, ringuntur, & larratibus totam implent ac turbant viciniam. Quid hinc agat, si sapit viator? sanè si cani respondeat, itinerisque sui rationem dare voluerit, innocentem se proclamet; neque quidquam domui se velle officere si cani velit persuadere, ac proinde non ira sibi esse oblatrandum; & tempus perdet, & majores in se caniculi excitabit clamores, neque quidquam à totâ viciniâ referet præmii, nisi risus & cachinnos, quod rationibus cani velit os obstruere. Quid ergo agendum est? Nihil prorsus. Clamet catellus, sic vt in raum abeat infracta vox; viator nihilominus prosequatur iter tacitus, & securus sui. Defatigabitur tandem catellus, ponet iras, & nullâ re actâ, ad nidum se recipiet, ibique si libuerit, de victoriâ phantasticâ à se relatâ, plausum sibi faciet & triumphos. Interim euasit viator, & tutus agit res suas. Ita cum scrupulis agendum est, inquit Antoninus. Iis responde, & colloquia cum iis misce, si totâ illico turbatum vis domo contemne; & tuta sunt omnia.

Comparatione peris & latratu catellorum explicatur res.

D. Antonini. part. 1. tit. 3. c. 10. § 10. reg. 6.

REMÈ-

R E M E D I U M V.

In formandâ contra scrupulos Conscientiâ, non rationis, sed tantum Confessarij, & quidem solius & unius iudicium sequatur. Quamodò cum Confessario & à Confessario cum scrupulosis agendum sit.

31.

Verum quia præcipua quæ scrupulosis obvoluitur difficultas, tota fere in rectâ Conscientiæ efformatione consistit, id est in efformando iudicio actionem quæ præ manibus est licitam esse aut illicitam, ad quintum ipsis remedium est recurrendam; nempe ut magnâ iudicii sui submissione, prudentis sese viri aut Confessarii directioni subiiciant, ex eius mente arbitrentur, illiusque sententiæ cæcè obediunt & acquiescant. Adeo ut si millenâ in contrarium rationes occurrerint, iis tamen prorsus contemptis, soli & nudæ Confessarii definitioni penitus statuant inharere. Quod si autem, ut Theologorum prorsus omnium fert sententiâ, scrupulosus, vnius prudentis viri iudicium in efformando sibi Conscientiæ dictamine sequi possit impunè & innoxie, sanè illud sequi non tantum posse, sed & sapenúmero debere dicendus est: cum malo suo adhibere medicinam quiuis debeat, neque alia super sit, si hæc non adhibetur. Jam verò, uti adhuc diximus, quamvis Confessarius errare, ac propterea clientem suum in materiale errorem possit inducere, nullius tamen noxæ reus erit quisquis sic errantem bonâ fide sequitur. Non enim aliud legitime ab homine exigere potest Deus, quam ut prudenter agat res suas. Prudenter autem actionem suam scrupulosus instituit, quam ex prudentis Confessarii mente designat: cum alius ei modus non super sit, quo possit Conscientiæ suæ iudicium efformare, & rectè statuere quid sit agendum.

32.

Neque istud mihi regeras, multò te fortasse magis præ Confessario tuo sapere, probiusque callere ea quæ Conscientiæ spectant jura. Nam quamvis fortasse speculatiuè sis sapientior, magisque peritus Theoriæ; practicè tamen, scrupulosus cum sis, longè illo es inferior. Nam ut clarè loquar, ob cerebri intemperiem, angorem animi, metusque superfluos & intempestuos,

Scrupulosus ex mente Confessarii sui sibi Conscientiam formet actionisque instituat.

Sapenúmero debere dicendus est.

Neque peccat si errantem bonâ fide sequitur.

Etiâ doctior indolentem docti sequi.

non es is qui Theoriam praxi, & medicinam morbo ex arte possis attemperare, & suo tempore bonâque ratione applicare. Cede igitur quantumcumque sapias, & verè sapias. Sic Galenus ipse in morbum si inciderit, medici minùs experti iudicio prudenter se subjecerit. Depravata sunt enim plerumque quæ de se æger fert iudicia, medicinæque applicandæ vim dum metuit, facillè sibi adulatur, & palpum facit: alieno itaque curandus est iudicio, quantumcumque sapiat suo. Atque hoc præterea præclari habet ea Confessario suo subiicientis sese scrupulosi demissio, quòd sincerâ illâ humilique animi submissione, ingentes sibi à Deo gratias impetret, quibus tandem mentis pernicacia & superbia, quæ scrupulis plerumque est intermixta, retundatur, fugenturque peccatorum simulacra & phantasmata, quæ totam animi perturbant penitus concordiam & symmetriam.

*Illâ animi
submissio
magnas
gratias
impetrat
ad sedan-
dos scrupulos.*

Verùm ut remedium hoc, quod tanti momenti est, scrupulosi morbo suo rectè applicent, sciantque quâ ratione Confessario, aut viro prudenti sese debeant totos credere, pauca quædam sunt obseruanda. 33.

*A Confessario ratio-
nes dicto-
rum non ex-
poscas.*

Ac Primò quidem, definitionem rei agendæ aut omittendæ à Confessario scrupulosus petat simpliciter; rationes verò cur hoc aut istud statuatur, minime exposcat. Eas enim si requirat, manifestum est non tam viri prudentis iudicio, quàm rationibus & quidem à se approbatis velle adhærere. Hoc autem non est alieno duci iudicio, sed suo: quod tamen scrupuloso minime expedit. Hinc istud est etiam Rodriquezsi consilium, ut Confessarius, aut quiuis vir prudens à scrupuloso consultus, breuiter ei & summam quid de re sentiendum sit respondeat, nec vllas confirmandæ suæ sententiæ rationes afferat: Nam si rationibus agere incipiat, illico arbitrabitur scrupulosus, alicuius momenti fuisse scrupulum quem proposuit; neque contemnendum esse existimabit quod tanti facere putat Confessarium, ut rationibus & quidem exquisitis inquirenda res fuerit. Itaque absistat rationibus, si ægro mederi vult, & sensum suum sic quasi per contemptum exponat, & quasi de re, de quâ minime fuerat dubitandum. Quòd si autem rationibus rem vult euincere, sanè scrupuloso non deerit quod rationibus reponat; tuasque cum non perceperit, facillè suis adhærebit. Denique dum sic utrimque contenditur, infigitur scrupulus memoriæ, sicut iteratis mallei 34.

*Neque eas
dicit Confessarius
etiam ro-
gatus.*

Rodriq.
in opere
mor. c.
129. n. 4.

mallei ictibus clauus parieti fortiùs impingitur, hæretque sic diutiùs & inualefcit peccati simulacrum, id est scrupulus. Itaque quasi de plano agat Confessarius; credat scrupulosus, atque rationis omnis loco. sit istud Pythagoricum *avros ePa.*

35.

Secundò, nodum seu scrupulum Confessarius dum dissoluit, & tibi faciendum quid sit dum explicuit, caue imprimis, ne eiusdem aut similis rei gratiâ, aut libros, aut Confessarium à primo alium consulas. Nam vti disertè Nauarrus, Layman, Franciscus Lugo, & alii Theologi, non aliâ ratione tam facilè innodantur scrupulosorum animi, quàm si plures adeant, quorum placita expiscentur. Cùm enim totus animæ status, cerebri constitutio, scrupulorumque quibus agitantur implexus varii, iis quos consulunt penitus perspecti non sint; facilè dicunt aliquid quo consulentis mens percellitur, aut quod scrupulosus in rem suam trahat, atque exinde suis scrupulis, quantumcumque ridiculis, adiciat incrementum. Imò Confessarii prioris apud eum auctoritas diminuitur, eique posthac statuit non tam facilè esse credendum. Quæ sanè pessima est scrupulosi affectio; cui si insistit, malum fiet omninò incurabile. Nam rursus si secundus hic deinde pro re natâ, ea respondeat quæ scrupuloso minùs arrideant, tertius adibitur; deinde quartus; tandem decimus & centesimus, nullusque omninò satisfaciet; & sic denique credetur nulli. Neque aliud circumcursitationis tam variæ præmium referetur, quàm quòd tam diuersis responsis, quasi laberinthæis plexibus inuoluenda sit mens, è quibus denique non dabitur eluctari. Nihil est adeò tritum, quàm nonnisi clauis vnica, aut quæ eiusdem sit structuræ, committendam esse seram. Quod si alterius formæ clauim inferueris, refractariam seram inuenies; & quod peius est, prout variis implexibus efformatæ sunt clauis singulæ ita singulæ variam seræ imprimunt vim; cui si valdè insistis, distorquebitur tandem interior seræ conformatio, aut frangetur aliquod retinaculum; & sic tandem etiam ordinariæ clauis, fiet porta penitus imperuia. Vsitatis itaque vtere consiliis, & eorum quibus animi tui plexus, scrupulorumque amfractus perspecti sunt. Agent ipsi pro rei opportunitate prudenter, & è re tuâ. Denique istud scias, toties & à tam variis consilia dum exquiris, euidens esse, Confessario tuo parum quòd fidas; non fidis autem, quòd contraria tuæ sententiæ respondeat. Id autem arrogantis & pernicacis signum est

Plures de eadem re consulturus non audeat scrupulosus.

Incommoda qua inde sequuntur. Primis.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

est manifestum. Eam autem ut retundat & puniat Deus, permittit variis quas exquiris responsionibus, magis & infestius excruciariter: ut tandem cæco modo discas obedire, vnamque quâ solâ curari potes, exercere animi demissionem.

*Ne cum
Confessario
quidâ mal-
itiam agat
de scrupu-
lis.*

*Neq; Con-
fessarius
veteres
scrupulos
tangat.*

Tertio, ne apud Confessarium quidem aut multum aut sæpè de scrupulis agendum est. Inculcatur enim, ut dixi, & fortius phantasia scrupulus infigitur, quoties tangitur. Idcirco non ostendat Confessarius sese admodum studiosè scrupulos suos enarranti attendere, quasi si de re magni momenti agatur; nullo autem modo circumstantias aut perat, aut exaggeret, aut clariùs sibi explicari postulet: imò non tangat quidem. Multo etiam minùs veteres scrupulos obijciat aut exponat. Sinat consulentem primâ vice utcumque dicere res suas, frita videatur, ne animis despondeat si se extemplò rejectum suspicetur: est enim suspicionibus admodum obnoxium eiusmodi hominum genus. Sed ut dixi, non tangat is qui consultitur, ea quæ scrupulosus non tangit. Nam ut rectè Caietanus, in lapidum aceruo qui temerè coniectis in struem saxi in acumen assurgit, non facile lapidem aliquem tetigeris & loco moueris; quin illicò superior cumulus corruat, & deuolutis lapidibus abeat in ruinam. Sanè scrupulosi hominis cerebrum, non nisi phantasmatum & scrupulorum temerè congestorum, malèque inter se cohærentium strues est & congeries. Vnam si moueas, moues omnes: & ubi, cum non tangebantur, aliqua saltem erit animi tranquillitas, utcumque scrupulum vnicum moueris, actutum omnes agitari incipient, & toto cerebro fiet fragor. Itaque ne tange quæ quieta sunt, ut quieti reddas ea quæ temerè mouentur.

*Caiet. v.
scrupulo-
rum me-
dicina.*

*Scrupulo-
sus suo
more scrupu-
los discas
superare.*

Quarto, dum res definita iam est à Confessario, statutumque quid agendum sit; v. g. ieiunandum non esse, carnibus vescendum, tali cultro & non alio sciendum panem, Confessionem veterem peccatorum non esse repetendam, & cætera huiusmodi: hæc, inquam, dum ita constituta sunt, & sese occasio obtulerit quâ hæc in praxim sunt redigenda; tum verò fit, uti semper fit, scrupuli insurgant valideque incrudescant, nullo modo inducas animum; ut rursus aut consilii aut solatii gratiâ Confessarium adeas; verùm cum satis superque quid porro agendum sit scias, tuo Marte tibi scrupuli superandi sunt, tuis tibi pedibus est incedendum, neque infantis ad instar recurrendum est ad vehiculum;

aut

hant brachium alienum. Numquam scrupulos expugnaueris, nisi tuis solùm viribus eos didixeris oppugnare. Numquam tibi gressus firmabitur, nisi deseris alienis humeris, tuis cœperis pedibus insistere. Id autem non agis, cum in re tam apertâ, auxilii causâ ad Confessarium tam sollicitus accurris. Neque dicas aliquorum fortasse oblitum te, aliqua non intellexisse, circumstantias denique fortassis esse immutatas; scrupulorum hi prætextus sunt, & velamenta ludicra. Age quod agendum nosti; & cum peracta res fuerit, Confessatio expones reliqua.

38.

Quod si verò sapius eiusdem rei interrogandæ gratiâ, redeat scrupulosus, cum verò ex Molinâ, Azorij, Vasquesij, & aliorum consilio, consulentem se non admittat, satis superque de re de liberatum esse seuerus edicat, nihilque præterea apponendum. Repeti verò Confessiones præteritas, aut de integro institui generales, minime patiatur, quocumque demum sub prætextu. Neque sinat se precibus inflecti nequidem grauissimis, ne si lachrymæ etiam precibus fuerint intermixtæ. Ferociam interpretetur scrupulosus: interim seueritas illa, si rectè rationem quam dixi tenet, summa est clementia, atque optimus scrupulos curandi modus. Numquam illi acrius recrudescunt, quàm cum blandâ tractantur manu. Quid est autem iis ablandiri, imò & cedere, quàm eorum impetu abripi, & semper rem peractam, quasi actam malè, de integro velle reficere, idè quòd ita agendum dicent scrupuli? Non itaque mirentur scrupulosi, aut quòd nullum à Confessariis aliquando responsum referant, aut quòd à confessionibus repetendis seuerius arceantur. Ita enim illi dum agunt, prudenter agunt; nolunt enim fouere scrupulos, quorum acrimonia magis accenditur, quò iis facilius ceditur, & sapius obeditur. Neque verò mirari oportet, si ne unicâ quidem vice importunitati tue velint cedere, neque aures postremum de hac re confessuro, accommodare. Nam quantumcumque vltimas eas fore vides, quibus de scrupulis qui tibi tum occurrunt acturus sis, bonâ fide pollicearis, ne iurato quidem credendum est tibi. Nouimus has artes, nouimus scrupulorum hominum, hæc in parte, quam valida sint iuramenta, & quanta iis adhibenda sit fides. Ego certè homini, in ebrietatem projecto & crapula enutrito, iuranti vltimum fore hodie quòd se inebriet, malim credere, quàm scrupulosi illis, scilicet hæc, quam extorquere conantur, confessio-

Neque à Confessariis si sapius eadem ob rem redeant admittantur.

Scrupulosi asserentibus vltimâ hanc fore confessionem quam exigunt, nullo modo est credendum ne iuratis quidem.

Molina de iusticia to. 4. disp. 13.

ne, si audiantur, deinceps destituros, sanctè pollicentibus. Istud enim ebriosorum hominum juramentum vino si inscribitur; sanè scrupulosorum pollicitatio, fumos redolet. Vtraque fluida; fumorum verò magis euanida est materia.

Neque verò hæc à me dicta sunt, vt Confessariis præcepta dem; 39. eùm eos esse sciam, qui harum rerum longè sint expertissimi; sed vt scrupulosi intelligant, è re suâ esse nonnumquam, si præter expectationem fortassis excipiantur durius. Sciant enim non sine grauissimorum auctorum consilio, eam à Confessariis agendi rationem iniri; quòd non alia æquè præsens medicina suppetat, 40. importunissimæ huic ægritudini quâ occurrant. Quando autem, & quo applicanda sit modo, id verò eorum prudentiæ est relinquendum.

R E M E D I V I M V I.

Non sit nimium sollicitus de salute, nec nimiam adhibeat peccatis venialibus fugiendis curam.

Non nimium de salute consequenda sit sollicitudo. **I**Am verò, eùm istud etiam certum sit, scrupulos plerumque è metu salutis æternæ consequendæ enasci, sextum curandis scrupulis remedium, anxio huic timori adhibendum est, seduloque curandum vt nimia illi sollicitudini non modicum temperamentum afferatur. Quod vt facias, illud tibi sit persuasissimum, nimiam te peccatorum venialium euitandorum curâ distineri, longeque majori quàm Deus à te exigit. Hæres hîc satis scio quâsi mente attonitus. Et quid hocce demùm rei est inquis? an ergo nimia potest esse salutis cura? an nimium perpurgandæ animæ studium? an nimia cælum tenendi sollicitudo? Possunt sanè hæc omnia esse nimia. Neque enim quisquam mihi negauerit, viatorem & de viâ nimis auxilium esse posse, & de consequendo quem petit termino nimis sollicitum, maioremque adhibere posse diligentiam, quàm quæ exigitur. Si enim dum commode incedendo ad optatam metam datur peruenire, summo sese conamine in pedes conjiciat, cursumque ita acceleret, vt spiritu demùm intercepto anhelus concidat; nec iter inceptum posthac aut lubeat emertiri, aut si lubeat, præ virium tamen imbecillitate non possit nisi summo

summo cum incommodo, is profecto nimium in re bonâ conser-
quendâ studium adhibuisse merito censebitur. Neque minus ni-
mii studii nimixque sollicitudinis in cælesti patriâ obtinendâ
impensæ reus est, qui ita in viam incumbit, vt vires animæ præ-
pediat, præ lassitudine langueat, & victum tædio dimittat caput.
Hoc enim uerò tandem præstant scrupuli: studium excitant quos
exederis; sollicitudinem afferunt, quâ consumeris; plurima
virtutum exercitia præpediunt; vires infringunt; tædium viæ
afferunt; sic vt animis profus abiectis, ab itinere feliciter insti-
tuto tandem abstineas. An non hæc nimia dicenda est cura?

41. Rursus, an tantam fugiendis peccatis venialibus curam à Deo
exigi arbitraris, quàm tute tibi temerè fingis, & planè præter
rem? Quasi verò ea mens sit Dei, vt singularum quæ fortè oc-
currunt cogitationum apices persequaris, iis insidieris, eos
voluas reuoluas, excutias an fortè peccatum quid sit? deinde
vt singula quæ proferenda sunt verba pponderes & appendas; &
ne pedem quidem manumue moueas, imò nec oculum detor-
queas, nisi præmeditatò actionibus omnibus pondus dederis,
certamque quousque extendendæ sint mensuram? Denique, vt
paucis dicam omnia, an ea Dei mens est, vt euitandis eluen-
disque peccatis etiam minimis, quæque aciem prudentis viri
fugiant; totos impendas non tantum dies, sed & cerebrum
lædas tam immaniter, vt rebus quæ tibi incumbunt ex mu-
nere non attendas, eaque agas quæ viro sapienti risum mo-
ueant, imò & quæ perculsi aut maleferiati capitis aperta sint
indicia?

Neque ni-
miam in
peccatis ve-
nialibus
vitandis
curam ad-
hibeat.

42. Minimè gentium; non tale studium vitandis maculis exqui-
rit Deus. Imprudens omnino, & præter modum omnem &
rationem est eiusmodi sollicitudo, vtpotè quæ humanas vires
ingeniique nostri exilitatem longè superet. Deus autem nihil
imperat quod prudentiæ aduersetur, aut quod rectè agentem
obruat & penitus terræ affligat. *Fugum enim meum suauis est,* in-
quit, *& onus meum leue.* Non igitur à Deo impositum est quod
sibi scrupulosi fingunt onus, quodque reipsâ ostendunt esse
profus intolerabile. Curam salutis exigit, sed prudentem &
moderatam, moralem passim vocant; & benè: vtpotè quæ ta-
lis sit, quàm moris sit à prudentibus viris agendis rebus adhiberi.
Non igitur dissolutus sit animus; sed ne ad minutias etiam ni-
miam

Sed mora-
lem, qualè
prudentes
solent.

Matt. 11.
v. 30.

miūm contrahatur. *Viam mandatorum Dei curreat David; sed cum dilatasti inquit cor meum.* Neque speciei aut formæ suæ curam omnem abjecisse dicenda est virgo, quæ non totos dies inhæret speculo; vt minimos in vultu detegat naus, vt diffluentem in eam crinem minimum subigat, & inordinem, prope distortum & castigatum, redigat. Non est hæc formæ cura; sed vana & ridicula superstitio.

REMEDIVM VII.

Peculiariter contra scrupulos, tamquam contra Diaboli tentationem, Deum oret.

Ora scrupulosus enixè vt ab hincetatione Diaboli possit liberari.

DEnique cum tua sit Dæmonis vafrities; vt semper penè sese scrupulis interferat; eos aut moueat ipse; aut motos immensum augeat; falsisque rationibus quasi pigmentis adtuleret, vt aliquam saltem boni præterant similitudinem; istud tandem postremum est remedium; vt scrupulosus sincero animo ad Deum per orationem confugiat; eiusque contra Dæmonis insultus; auxilium seridè imploret. Præsentissima hæc est medicina; scrupulosus tamen raro vsitata; quod sibi à Diabolo hæc esse terri culamenta; vix aut ne vix quidem persuadeant. Hæc tamen arte ad superandam importunissimi hostis vafritiem vsus est David. Deficiebat animis tantus vir; *Contristatus sum; inquit; in exercitatione mea; conturbatus sum à voce inimici.* Quid deinde? *Ecce elongaui fugiens; & mansi in solitudine;* precibus nimirum intentus & Deo. Vt quid? *Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus; & tempestate.* Hæc igitur viâ insiste. Detarigari tibi mentem scrupulorum aculeis dum persentis; precibus insistendum est; alia agere dum non potes. Et primò quidem imbecillitatem tuam supplex agnosce; fatere quod res est; non esse Dæmonem hostem eum; qui viribus tuis sine Diuino auxilio exæquetur; neque parem te esse qui assaultus tam efferos vafrosque excipias; Hac sanè animi demissione fauorem tibi caelestem demereberis; viamque tibi sternes; quæ consilia tibi à Confessario applicanda promptus

Fatentur imbecillitatem suâ.

Psal 54. v. 3. v. 8. v. 9.

& cum fructu excipias. Deinde lumen exposce quo rethnas ^{Et divina} valerrimi insidiatoris detur internoscere; quo sanctissimam ^{gratia lu-} Dei voluntatem sine errore vilo & fallaciã detur intueri; ^{men exoret.} quo denique dissipentur nubes illa, quæ tenebras inducunt animo, & phantasmata discutiantur quæ tantos hactenùs fecère metus, tantamque pacatæ menti induxère tempestatem.

44. Hæc si pro virili egeris, seridò & constanter; aderit profectò aliquando tandem expetita mentis serenitas & pax. Sin autem; tum sanè contrahendi sunt humeri, sufferendum est durissimum quod à scrupulis infertur bellum; magno tamen & erecto animo; cum certum illud sit, non passurum misericordem Deum, *tentari vos supra id quod potestis, sed vultestatur Apostolus, faciet etiam cum tentatione proquentum.*

1. Cor. 10. v. 13.

Kk 3 TRACTA